

Asutuskolonialismin kirjoa elokuvissa

Janne Lahti & Rebecca Weaver-Hightower (toim.): *Cinematic Settlers. The Settler Colonial World in Film*. Routledge 2020. 218 s. ISBN 978-0-367-50383-3.

Janne Lahden ja Rebecca Weaver-Hightowerin toimittama kokoomateos käsittelee asutuskolonialismia elokuvissa. Asutuskolonialismi on kolonialismin muoto, jota ovat teoretisoineet erityisesti antropologi Patrick Wolfe sekä historioitsija Lorenzo Veracini. Jälkimmäinen nostaa Wolfen *Settler Colonialism and the Transformation of Anthropology* -teoksen (1999) vedenjakajaksi, joka erotti asuttajakolonialismin tutkimuksen omaksi alakseen, kun sitä aiemmin oli käsitelty lähinnä eräänä kolonialismin tutkimuksen osa-alueena. Veracini korostaa, että asutuskolonialismi eroaa kolonialismista ja että nämä kaksi ilmiötä ovat rakenteellisesti erilaisia, vaikka usein ilmenevätkin rinnakkain ja määrittävät toisiaan vastavuoroisesti.¹ Asuttajakolonialismissa keskeistä on kaukaa muuttaneiden asuttajien suorittama maa-alueen haltuunotto ja hallinta, joka on merkinnyt yleensä haltuun otettavan alueen alkuperäiskansojen syrjäyttämistä tai jopa eliminoimista, kuten tapahtui esimerkiksi Pohjois-Amerikassa ja Australiassa. Maanomistus on asuttajakolonialisteille ensisijainen tavoite, ei niinkään alkuperäisväestön riistäminen työvoimana, vaikka sitäkin tehtiin.²

Cinematic Settlers -teoksen lähes joka luvussa lainataan Patrick Wolfen keskeistä väitettä, jonka mukaan ”invaasio on rakenne”³, ei yksittäinen tapahtuma. Asutuskolonialistinen hanke ei siis koskaan täysin pääty, sillä asutustarinaa kerrotaan yhä uudelleen, myös elokuvan keinoin. Uudet yhteisöt ja yhteiskunnat tarvitsevat omat kertomuksensa oikeuttamaan olemassaoloaan, rakentamaan yhteisöllisyyttä ja vahvistamaan asutuskolonialistista projektiaan. Teos pyrkii edistämään ymmärrystä siitä, miten elokuva yhdisti paikallisen globaaliin ja sekä tallensi että edisti asutuskolonialistisia hankkeita. Kuten Weaver-Hightower ja Lahti tuovat esiin, asutuskolonialistisilla elokuvilla on yhteisiä teemoja ja kertomuksia. Tällaisia kirjassa analysoitavia teemoja ovat muun muassa asuttajakolonialistien asuttamattomina pitämät maat, käsitykset moraalisen oikeudesta, alkuperäiskansojen toiseuttaminen ja eliminoiminen ja toisaalta myös asuttajakolonialistien haavoittuvuus ja heidän asemansa ristiriitaisuus sekä alkuperäisväestöjen toimijuus ja vastarinta.

Cinematic Settlers koostuu johdannosta ja 16 muusta luvusta, joissa käsitellään elokuvien asutuskolonialistisia rakenteita eri puolilla maailmaa. Mukaan on mahtunut maantieteellisesti ilahduttavan monipuolinen kattaus elokuvia. Pohjois-Amerikka (tosin Meksiko pois lukien)

on vahvimmin edustettuna, mitä selittänevät paitsi toimittajien tutkimusintressit myös Yhdysvaltain ja Kanadan keskeisyys asutuskolonialismin historiassa ja tutkimuksessa, myös elokuvien, kuten westernien, saralla. Maantieteellisen monipuolisuuden lisäksi teokseen on saatu laaja ajallinen perspektiivi, sillä varhaisimmat käsitellyt elokuvat ovat 1910-luvulta ja viimeisimmät 2010-luvulta. Suurin osa analyysin kohteista on näytelmäelokuvia, mutta mukana on myös muita esimerkkejä, kuten kanadalaisia matkailufilmejä ja yksi dokumenttielokuva. Teoksen lähdeaineisto on siis kiinnostavan monipuolinen. Kirjan luvut on jaettu neljään eri osaan, jotka ovat valloitus, asuttajat, syntyperäiset asukkaat sekä tila. Kunkin osion luvuissa käsitellään juuri tätä nimettyä teemaa, mutta lukujen teemat eivät ole mitenkään selvärajaisia, vaan niitä käsitellään enemmän tai vähemmän kaikissa luvuissa.

Delia Malia Konzett tarkastelee valloitus-osion ensimmäisessä luvussa Hollywoodin Havaijin ja eteläisen Tyynenmeren saarten valloitusta. Konzettin tarkastelu etenee amerikkalaisten ja Tyynenmeren saarten asukkaiden ensikontakteja kuvaavasta 1900-luvun alkuvuosikymmenten elokuvista Yhdysvaltain kasvavassa määrin harjoittamaa Tyynenmeren saarten militarisoitua käsitteleviin 1930-luvun elokuviin. Tätä seuraa Lawrence H. Kesslerin tutkimus yhdysvaltalaisista Havaiji-elokuvista, jotka ovat valmistuneet pian sen jälkeen, kun saarista muodostettiin virallisesti Yhdysvaltain osavaltio vuonna 1959. Luku keskittyy erityisesti Havaijin luonnonympäristön ja olosuhteiden kuvaukseen ja trooppisen ilmastoin ja luonnon valkoisia haastavaan vaikutukseen näissä elokuvissa. Tätä seuraava Travis Franksin tarkka analyysi kohdistuu elokuvan *Australia* (2008) etnisten suhteiden kuvaukseen, jonka keskiössä ovat valkoiset asuttajakolonialistit, Australian alkuperäisasukkaat sekä uhkaavat japanilaiset/aasialaiset. Franks kiinnittää huomiota myös hyvien valkoisten hahmojen kotoperäistämiseen eli esittämiseen alkuperäisväestön kaltaisina ja heihin vertautuvina. Osion päättää Alexander Morrisoin analyysi neuvosto-”easternistä” – lajityypistä, joka yhdistelee keskiaasialaisia kansallisuusaatteita venäläisen bolsevismin edistyksellisyden kuvauksiin.

Asuttajat-osion aloittaa Sheila McManusin essee kanadalaisesta westernistä *Gunless* (2010). McManus kuvaa kiinnostavasti, kuinka kyseisessä elokuvassa hyödynnetään amerikkalaista lajityyppiä rakennettaessa imartelevaa kanadalaisesta kansallista kertomusta monikulttuurisesta ja väkivallattomasta valtiosta vastakohtanaan rasistinen ja väkivaltainen Yhdysvallat. Janne Lahden luku pureutuu yhdysvaltalaiseen lännenvallotusta kritisoivaan ja mytologisointia purkavaan westerniin *The Ballad of Buster Scruggs* (2018). Lahti osoittaa teoksen kumouksellisuudestaan huolimatta toistavan lajityypilleen luonteenomaista etnistä kapeutta ja stereotyyppisiä alkuperäisväestön kuvauksia. Wolfgang Fuhrmanin

luku puolestaan käsittelee saksalaisen, hyväntahtoisen esitetyn Afrikan asutuskolonialismin muistoa elokuvassa *Unser Haus in Kamerun* (1961). Osion viimeinen, Lin-chin Tsain taiwanilaisia elokuvia tarkasteleva luku on kirjan ainoa, joka kuvaa muuta kuin eurooppalaisperäistä asutuskolonialismia. Han-kiinalaisten asuttajakolonialistien ristiriitaista suhdetta niin manner-Kiinaan, Yhdysvaltoihin kuin Taiwanin alkuperäisväestöihin tarkasteleva essee on erinomainen myös monia muita lukuja ”elokuvallisemmassa” otteessaan. Tarkastelun kohteena ovat tarinan lisäksi vahvasti myös esimerkiksi elokuvan äänimaailma ja kuvakulmat.

Syntyperäisiin asukkaisiin keskittyvä kokonaisuus alkaa Barry Juddin luvulla aboriginaali-päähenkilön maskuliinisuuden ambivalenteista elementeistä valtavirraltaan asutuskolonialisessa yhteiskunnassa Ivan Senin elokuvissa. Natale A Zappian essee tuo kiinnostavasti esiin, kuinka Tynnenmeren luoteisrannikon Kwakwaka’wakw-alkuperäiskansa onnistui säilyttämään osan asutuskolonialistien kieltämää kulttuuriaan jälkipolvien nähtäväksi kolonialistisista lähtökohdista tehdyssä dokumenttielokuvassa. Ainoassa latinalaiseen Amerikkaan keskittyvässä luvussa M. Bianet Castellan os pohtii asuttajakolonialistisen narratiivin ja alkuperäiskansojen yksipuolisten kuvausten pysyvyyttä ja riittämättömyyttä latinalaista Amerikkaa käsittelevissä elokuvissa. Osion viimeisessä luvussa Misha Kavka ja Stephen Turner pohtivat uudemman uusiseelantilaisen elokuvan navigointia ja yhteisöllisyyden luomista väkivaltaisen koloniaalisen historian ja sen tahallisen unohtamisen sekä kansakunnan yhteisten mediamuistojen maastossa. Osion artikkelit ovat hyvin kirjoitettuja ja tarpeellinen lisä, mutta lukijana jäin kuitenkin kaipaamaan vielä analyysia sellaisista alkuperäiskansojen edustajien tekemistä elokuvista, jotka on nimenomaan suunnattu asuttajakolonialistien kertomusten vastaellokuiksi ja kuvaamaan asuttajakolonialistista kokemusta alkuperäiskansojen silmin. Kokoomateos ei käsittele tällaisia elokuvia ollenkaan.

Viimeisessä, tilaan kohdistuvassa osiossa Dominique Brégent-Heald tarkastelee asuttajakolonialistista näkemystä kanadalaisissa, luontomatkailla markkinoivissa 1920–1930-lukujen elokuvissa. Maria Flood puolestaan vertailee Algerin vanhan kaupungin eli casbahin kolonialistisia ranskalaiskuvauksia 1990-luvun Pariisin casbah-maahanmuuttolähiön kuvauksiin, ja Ian-Malcom Rijdsdijk pohdiskelee Hollywoodin varhaisen Hollywoodin kiinnostusta koloniaaliseen Etelä-Afrikkaan ja tämän kuvaamiseen käytettyjä paikkoja. Kirjan päättää Lorenzo Veracinin huikene hieno analyysi avaruuselokuvien *Interstellar* (2014) ja *Cowboys and Aliens* (2011) perustavanlaatuisista sidoksista asutuskolonialismiin.

Yhteenvetona voi todeta, että *Cinematic Settlers* käsittelee ansiokkaasti globaalin asutuskolonialismin elokuvallisia ilmentymiä. Pienenä kritiikkinä esitän kui-

tenkin, että teos keskittyy niin vahvasti asuttajakolonialistisen maailman kuvaukseen itsessään, että jättää johdannossa käsittelemättä sen, miten asuttajakolonialismi eroaa kolonialismista. Muutkaan luvut eivät tätä asiaa juurikaan erittele. Kolonialismia elokuvissa on tutkittu paljon ja myös toimittajat viittaavat suoraan jälkikoloniaalisen elokuvan tutkimukseen. Siksi olisi ollut tärkeää eritellä selvemmin, miten asutuskolonialismi eroaa (muusta) kolonialismista (ei vain määritellä, mitä asutuskolonialismi on) sekä miten elokuvien asutuskolonialismi eroaa elokuvien kolonialismista ja jälkikolonialismista. Tämä olisi tuonut selvemmin esiin sen, miten tämä teos eroaa aiemmista elokuvallisesta kolonialismin analyyseistä. Nyt jotkin käsittelyluvut käsittelevät hyvinkin selkeästi asutuskolonialismia (esimerkiksi Lahti, Veracini) kun taas toisissa luvuissa (esimerkiksi Konzett, Judd) asutuskolonialismin ja muunlaisen kolonialismin erot jäävät häilyvämmiksi. Monipuolinen, hyvin kirjoitettu ja kattava teos kuitenkin houkuttelee ottamaan asiasta tarkemmin selvää ja toimii tärkeänä aihepiiriin tutustuttavana lukemistona. Sitä voikin suositella sekä asutuskolonialismista että elokuvahistoriasta kiinnostuneille lukijoille.

Raita Merivirta, dosentti
Turun yliopisto

1. Lorenzo Veracini, *Settler Colonialism. A Theoretical Overview*. Palgrave 2010.
2. Patrick Wolfe, *Settler Colonialism and the Transformation of Anthropology. The Politics and Poetics of an Ethnographic Event*. Cassell 1999.
3. Patrick Wolfe, Settler colonialism and the elimination of the native. *Journal of Genocide Research* 8:4 (2006), 387–409.

Karjala kansalaissodan kurimuksessa

M.A. Vituhnovskaja-Kauppalaa, A.Ju. Osipova:
V putsine graždanskoi voiny. Karely v poiskah strategij vyživanija 1917–1922. Nestor-Istoria. Moskva–Sankt-Peterburg 2021. 349 s. ISBN 978-5-4469-2003-7.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen venäläinen historian-tutkimus muutti suuntaansa. Marxilainen näkökulma joutui väistymään ja tilalle tuli geneettinen tutkimus, joka tarkoittaa tieteen tradition mukaista lähdekriittistä tutkimusta. Samalla läntinen ja venäläinen tutkimus ovat lähentyneet. Suomalainen tutkimus on päässyt aikaisemmin suljetuille lähteille sekä tiiviimpään yhteistyöhön venäläisten, virolaisten ja muiden kommunis-